

4. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / за заг. ред. проф. І.Д. Звереві. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – С. 255.

5. Таланчук П.М. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому середовищі / П.М. Таланчук, К.О. Кольченко, Г.Ф. Ныкуліна. – К. : Соцінформ, 2004. – 128 с.

6. Ярская-Смирнова Е. Доступность высшего образования для инвалидов / Е. Ярская-Смирнова // Высшее образование для инвалидов. – Саратов : СГТУ, 2005. – С. 89–99.

БОЧАРОВА О.А.

ТОРУНЬСЬКА ГІМНАЗІЯ Й АКАДЕМІЧНИЙ ЛІЦЕЙ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНЕ

Експериментальна школа – гімназія і академічний ліцей (ГіЛА) у м. Торунь викликали гострі дебати ще до своєї появи. Це пов'язано з тим, що майбутній навчальний заклад був і залишається специфічним навчальним закладом у шкільній освіті Польщі. ГіЛА було засновано для навчання обдарованої молоді з усієї Польщі. Ініціатором виступив університет ім. Миколи Коперника у м. Торунь, який став послідовником найкращих університетських традицій Вільнюса, бо саме в цьому місті здійснено першу спробу заснування Академічної гімназії при університеті ім. Стефана Баторія проф. Вацлавом Сташевським, організатором та директором державного ліцею ім. Яна і Анджея Снядецьких. Але пройшло багато років, перш ніж у цьому польському містечку, в якому народився Микола Коперник, знайшлися люди, які віддали свої сили та знання відродженню кращих традицій і заснували експериментальну школу. Для того, щоб втілити цю ідею в життя, знадобилися мудрість, бажання, наполегливість і співпраця багатьох людей. Професорсько-викладацький склад університету ім. Миколи Коперника надає школі суттєву допомогу не тільки у сфері навчання, а й у фінансуванні.

“Керівники університету трактують школу як одну із своїх лабораторій [...] Торунська школа відкриває шлях для обдарованої молоді. Про такий осередок освіти мріють такі великі академічні міста Польщі, як Познань, Гданськ, Ольштин. Організація навчального процесу у Торунській школі може слугувати взірцем для багатьох навчальних закладів”.

Чому саме у м. Торунь виникла перша експериментальна школа? З чим пов'язана її історія? Можливо, саме тому, що в цьому місті народився великий учений Микола Коперник, на честь якого названо університет? Давайте повернемося до історії й розглянемо більш детально експерименти, що вже відбулися у країні, оскільки Польща має свою надзвичайну історію і свої власні традиції в освіті.

На основі аналізу польської психолого-педагогічної літератури виявлено, що проблемі навчання обдарованих учнів та підтримці приділяється належна увага. Праці польських науковців І. Божим, В. Доброловича, Т. Гізи, А. Горського, А. Горальського, В. Лімонт, М. Партики, М. Тучкової присвячено цим питанням.

Мета статті – розглянути освітянські експерименти у шкільній освіті Польщі (1883–2009 рр.), висвітлити організацію навчально-виховного процесу Торунської гімназії та академічного ліцею при університеті імені Миколи Коперника.

Освітнянські експерименти в Польщі (1883–1939 рр.)

Першу спробу створити експериментальний навчальний заклад, який мав статус школи, призначеної для навчання обдарованих учнів, здійснено у 1928 р. Управління шкільного округу Сулковських заснувало *Гімназію і Ліцей ім. Сулковських* у м. Риджина [1, с. 11]. Школа призначена для хлопчиків, у крайніх випадках до неї приймали дівчат. В основу навчання було покладено два принципи: захоплення, тобто врахування індивідуальних особливостей учнів та їх розвитку, і так званий принцип “стовідсотковості”, що полягав у ґрунтовній інтелектуальній праці, яка надавала учням глибокі й повні знання з предмета. Школа проіснувала до початку Другої світової війни та після її закінчення не була реорганізована.

У гірничому містечку м. Міколові у 1933–1939 рр. було засновано експериментальну школу. Головна її мета – навчити дітей жити й навчатися в колективі. Увесь навчальний процес було побудовано на грі, тобто дитина задовольняла інтелектуальні потреби завдяки своїй активності. Це робилося для того, щоб вона повірила у власні сили і прагнула до самовдосконалення й самоосвіти [5, с. 14]. Відомо, що у 80-х рр. XIX ст. на Галицькій землі, у м. Хиров, неподалік від м. Львова виникла гімназія для талановитої молоді. Ініціаторами й засновниками цієї ідеї були єзуїти. Школа приймала учнів з римсько-католицьких, уніатських та вірменських сімей. Поряд з монахами працювали світські професори. У шкільних документах “Закони і правила” було записано: “Після релігійного навчання перше місце займає наука. Старанність – обов’язок кожної людини. Лінощі, марнування часу – провина перед Богом, родиною, Батьківщиною. Наука вимагає витривалості, систематичності, наполегливості, творчості, бачення свого майбутнього”.

Інтелектуальному розвитку сприяли позакласні заняття. Працювали гуртки за інтересами, учні відвідували театр та грали в оркестрі. Діяльність гімназії залежала від змін, що відбувалися на польських землях. Під час II Республіки (1918–1939 рр.) школу стали називати ***Науково-виховним закладом для польської молоді***, вона поєднувала гімназію та лицей. На той час цей заклад був відомим не тільки в країні, а далеко за її межами. Школа мала спеціально обладнані майстерні: географічну, хімічну, фізичну з астрономічною обсерваторією, біологічну з ботанічним садом, історичну з археологічними зібраннями. Виконанню навчальних планів допомагали бібліотека, читальні зали. Школа мала у своєму розпорядженні чотири тенісні корти, вісім спортивних майданчиків, гімнастичний зал. Вона проіснувала 53 роки (1886–1939 рр.) і увесь цей час залишалася оплотом і кузнею польської інтелектуальної еліти. Після війни м. Хиров було включено до меж кордону СРСР [2, с. 16].

Державний лицей ім. Яна і Анджеся Снядецьких у Вільнюсі

Перша вдала спроба створити середню школу при університеті було запроваджено у м. Вільнюсі у 1938–1939 рр. (на той період сьогоденній Вільнюс належав Польщі). Рішенням постанови Міністра релігійного визнання й публічної освіти проф., док. Войцеха Святославського 9 квітня 1938 р. розпочав свою діяльність державний лицей ім. Яна і Анджеся Снядецьких (*Śniadeckich*) у м. Вільнюсі. Цей елітарний навчальний заклад готував учнів з високими моральними цінностями й патріотичним ставленням до життя, здатних до творчої діяльно-

сті та самоосвіти. Мета експерименту полягала в перевірці ефективності виховного середовища, в якому перебували діти, здібні до навчання. Згідно з ідеєю творця й організатора Вацлава Шашевського, школа мала готувати майбутню польську еліту, приймаючи на відбірній основі учнів і на конкурсній – вчителів. Учитель ліцею повинен володіти високим рівнем наукових, педагогічних і етичних знань. Його обов'язковим завданням була модернізація навчальних програм та покращення підручників.

Всі зауваження переказувалися безпосередньо Міністерству релігійних визнань і публічної освіти. Своєю славою школа зобов'язана неординарній особистості, глибоким знанням, організаторським здібностям і навіть харизмі док. Вацлава Шашевського, бо саме завдяки йому з'явився ліцей.

Ініціатором, організатором, а пізніше директором ліцею став проф. Вацлав Шашевський. Він мав на меті зібрати талановиту, обдаровану молодь і надати їй всі умови для розвитку. Таким чином, проф. В. Шашевський бажав зібрати творчих й компетентних у всіх сферах людей з високими моральними цінностями.

Характерною особливістю ліцею був його тісний зв'язок з університетом ім. Стефана Баторія та характер експериментальної школи. Звідси ряд переваг, яких не мали інші державні ліцеї. Школа була загальноосвітнім закладом і здійснювала діяльність за такими напрямками: класичний, гуманітарний, математично-фізичний, природознавчий. Ліцей підпорядковувався одночасно університету й Управлінню шкільництва. Ректор університету вирішував кадрові питання, проводив відбір педагогів, призначав директора школи, здійснював контроль за роботою педагогічного колективу. У розпорядження ліцею університет віддав безкоштовно свої будівлі, учні мали можливість користуватися університетськими бібліотечними фондами. Багато уваги шкільне керівництво приділяло комплектуванню педагогічних кадрів. Основними вимогами для роботи були високий рівень педагогічної кваліфікації і творчий підхід до дітей. Не меншої уваги приділяли й відбору учнів. Кожен учень, який закінчив гімназію мав можливість вступити до ліцею. Під час вступного іспиту учень повинен був показати високий рівень знань. Без іспитів приймали учнів, які вже досягли значних успіхів у науці. Зарахування до навчального закладу відбувалося зі згоди педагогічної ради.

Державний ліцей ім. Яна і Анджеля Снядецьких прагнув досягти високого наукового рівня й навчити учнів самостійної роботи. Основний акцент було зроблено на вивченні іноземних мов, головним чином французької й німецької. Для успішного оволодіння мовами в школі проводили додаткові заняття, під час яких учні більш детально знайомилися з історією, традиціями країни, мову якої вони вивчали. Німецька та французька мови входили до обов'язкового переліку предметів, додатковою вважали англійську. Перевагою роботи ліцею був той факт, що учні самостійно обирали предмети. Додаткові заняття проходили по дві години щотижнево.

Розвитку інтелектуального рівня учнів сприяли умови, в яких вони навчалися: невелика кількість учнів у класах, наукова допомога (лабораторії, обладнання). Кожен напрям навчання мав свою бібліотеку. У ліцеї існувало таке правило: "якщо питання учня не стосувалося завдання, яке він отримав

під час уроку, а лише додаткової інформації, учитель не витрачав свого часу на роз'яснення, а відправляв учня до бібліотеки, вказуючи на літературу". Тісний зв'язок ліцею з університетом постійно мобілізував учнів для досягнення високих результатів у навчанні.

Успіх школи полягав у тому, що вона приймала обдаровану молодь з усіх міст, навіть з маленьких провінцій. Це стало передумовою для побудови інтернату, в якому мешкала обдарована молодь з незаможних родин Східних окраїн. Вільнюський ліцей співпрацював не тільки з університетом, а й Ліцеєм єзуїтів. Для учнів обох навчальних закладів проводили спільні музичні заняття, що мали на меті заохотити учнів до співу. Заняття проводили видатні артисти й музиканти, серед них Вітольд Мальчужинський (Małcużyński). Організували виходи до театру, після перегляду вистави учні обговорювали виступ.

Педагогічний колектив не лише зосереджував свою увагу на навчанні, успіхах учнів, а й проводив постійну виховну роботу, допомагаючи учням у різних життєвих ситуаціях. Вчителі намагалися прийти на допомогу навіть у найскрутніших моментах. Методи навчання учнів і проведення педагогічних експериментів були постійною темою під час засідань педагогічної ради. Цікавим був підхід до вибору підручника: "Декільком учням певного напрямку навчання видавали різні підручники для вивчення однієї теми. Після опитування й ознайомлення з думкою учнів обирали для використання у навчальному процесі ті підручники, в яких детально і зрозуміло подано матеріал" [9, с. 196].

На жаль, Друга світова війна перервала роботу державного ліцею ім. Яна і Анджея Снядецьких. Так, 7 грудня 1939 р. за вимогою литовської влади навчальний заклад було закрито.

Виникнення Академічної гімназії у м. Торунь

Традиція, що пов'язана зі створенням середніх шкіл з високим рівнем викладання, має довгу історію. У XVI ст. такі польські міста, як Гданськ, Торунь, Елблаг, належали до Королівської Пруссії. У 1568 р. у м. Торунь у результаті об'єднання двох приходських шкіл Маріацької і Купальської виникла *Schola Thorunensis*, тобто Торунська гімназія. Після 26 років існування (1594 р.) вона стала Академічною Гімназією. Мер міста пан Х. Стробанда (Strobanda) мав на меті створити на базі гімназії вищий навчальний заклад, в якому б навчалась майбутня еліта польських протестантів. Міська влада розуміла, що завдяки школі буде розвиватися місто, тому робило все можливе, щоб їй допомогти. З розвитком і збільшенням кількості учнів у школі місто було змушено надати нове приміщення.

"Рік 1601 приніс Гімназії нове помешкання, так звану Шкільну економію, (сьогодні воно знаходиться на вулиці Piekaru 49). Відкриття інтернату ознаменувалося прийняттям нового Статуту, який місцева влада прийняла 19.06.1600 р. Scholarchat (державний заклад) здійснював адміністративний і педагогічний контроль за гімназіями та всіма школами. Представники закладу проводили так звані Consilium Scholasticum за участю ректора, представників педагогічного колективу та учнів. У ході таких засідань обговорювались та вирішувались педагогічні проблеми. Ректор очолював Торунський відділ освіти, вирішував важливі адміністративні питання, здійснював контроль за роботою вчителів, опікувався проблемами учнів, дбав про дисципліну

й порядок. Він персонально вів Альбом Studiosorum, тобто робив записи в Метриці Гімназії, розпочатої у 1600 р. і закінченої у 1817 р. [4, с. 402].

Навчання в Торунській школі тривало 12–13 років, тобто учень закінчував навчання у 18 років. Під час перебування у школі він складав два семестрових іспити (травень, жовтень). Успішне складання гарантувало перехід до наступного класу. Особливо цінували уміння учнів проводити диспути, висловлювати та відстоювати власну точку зору, підтримувати розмову.

Лекції та практичні заняття проводили латинською мовою, що робило можливим навчання в цьому закладі молоді з різних країн Європи (чехів, литовців, угорців, латишів, а також представників Британських островів). Особливістю гімназії було те, що в ній поглиблено вивчали польську мову, тому велика кількість польських шляхетних родин відсиляли своїх синів на навчання саме до м. Торунь.

Переломним моментом в історії гімназії стало захоплення Польщі, а пізніше рішення Віденського конгресу. З 1815 р., м. Торунь було захоплено прусською армією, що призвело до підпорядкування школи германізації (незважаючи на збереження високого рівня навчання).

Новий період – міжвоєнний

Під час Другої Республіки Торунська гімназія посіла перше місце в рейтингу загальноосвітніх шкіл країни. З 1928 р. вона називається Державний ліцей і чоловіча гімназія ім. Миколи Коперника.

“Наприкінці 1920-х рр., тобто в міжвоєнний період, відкрито ще одну філію школи на вул. Сенкевича (ul. Sienkiewicza), що зробило її найпопулярнішою у місті” [8, с. 466].

Друга світова війна перервала педагогічну традицію, 7 вересня 1939 р. польське місто було окуповано німцями. Після війни у березні 1945 р. почалась реорганізація мережі польських шкіл. Було поновлено навчання в першому загальноосвітньому ліцеї ім. Миколи Коперника, який зберігав традиції XVI ст. – вічної Академічної гімназії.

Важлива дата в історії польської вищої освіти – 1945 р. Саме в цей час засновано вищий навчальний заклад – університет ім. Миколи Коперника. Педагогічні кадри були укомплектовані науковими працівниками університету ім. Стефана Баторія з Вільнюського університету та університету Яна Казимира зі Львову. Завдяки Вацлаву Сташевському, Владиславу Дзевульському, Конраду Гурському, Аліні Улінській університет розпочав свою діяльність. Це були педагоги, які мріяли про створення при університеті середнього навчального закладу, продовжуючи традиції ліцею Яна і Анджея Снядецьких у Вільнюсі. І вже у 1946 році вони мають надію, що ліцей розкриє свої двері й прийме перших учнів. Тяжке післявоєнне становище та нестача коштів негативно вплинули на розвиток освіти. Мрії В. Сташевського не суджено було здійснитися. Пригнічений, він переїжджає до Любліна, однак і там йому не вдається здійснити свою мрію.

Але в Торунському університетському середовищі завжди пам’ятали про видатну людину та її наміри. Багато років у ліцеї діяли авторські класи, гуртки за інтересами, проводилися предметні конкурси, в яких брали участь талановиті, обдаровані діти. Наприкінці 1980-х рр. мрія В. Сташевського починає

втілюватися в життя. Ідея заснувати школу при університеті стала все частіше спливати серед освітянських питань. Під час реформи вищої школи в 1990 р. було прийнято закон, який надавав право вищим навчальним закладам створювати ліцеї та гімназії. У Статуті університету ім. Миколи Коперника з'явився запис: Університет може керувати академічною гімназією.

На початку 1990-х рр. педагогічний колектив університету повернувся до вільнюського експерименту. У 1993 р. розпочалися роботи над проектом Академічної гімназії, який було подано ректорові університету проф. А. Ямілковському.

“Навесні 1994 р. колектив завершив роботу над “Проектом концепції академічної гімназії” і подав проректору з навчальної роботи університету ім. Миколи Коперника проф. С. Лапічу. Наприкінці липня відбулася зустріч проректора С. Лапіча і куратора освіти М. Бельського (Bielskiego), в ході якої обговорювалися питання щодо створення академічної гімназії” [6, с. 21].

Наступним кроком здійснення плану стало залучення до проекту державних та місцевих управлінців (Міністерство національної освіти, Муніципальний сейм Торунського воєводства). У 1996 р. куратор освіти М. Бельський створив контрольну раду академічної гімназії, завданням якої було здійснення контролю за будівництвом школи та спільна діяльність з колективом, що працював над написанням Статуту школи і складанням навчальних програм. 13 травня відбулося офіційне відкриття будівництва школи за участю державних, місцевих, університетських та єпархіальних представників. 21 січня 1998 р. куратор М. Бельський разом з воєводою м. Торунь В. Даниелем, ректором університету А. Ямілковським і представниками влади в урочистій обстановці повідомили про відкриття Академічної гімназії. Контрольна рада припинила свою діяльність і замість неї було створено програмну раду, завданням якої було проведення конкурсу на посаду директора школи й відбір учнів. Посаду директора школи отримав д-р Е. Вечерек (30 березня 1998 р.). 15 липня цього ж року оголошено список учнів гімназії.

1 серпня 1998 р. розпочала свою діяльність експериментальна школа – Академічний ліцей. Перша фаза експерименту закінчилася у 2003 р., а результати роботи школи дістали позитивну оцінку. Гімназія й Академічний ліцей у Торуні – це колектив шкіл, в який входять Академічна гімназія і Академічний ліцей. Школа перші п'ять років функціонувала як експеримент, що проводив Університет ім. Миколи Коперника і Міністерство національної освіти і спорту Польщі.

Програмна рада відіграє особливу роль у житті школи – вона є органом, що здійснює контроль за виконанням і реалізацією навчально-організаційної роботи. До складу ради входять чотири викладачі університету, призначені ректором, і один представник куратора освіти. Завданням програмної ради є оцінювання роботи директора школи, перевірка й поточний контроль за ходом експерименту. Представники ради беруть участь у наборі учнів до гімназії, визначають вимоги для учнів, які бажають відвідувати університетські заняття. Рада є статутним органом школи, що слідкує за процесом навчання й виховання. Школа тісно співпрацює з радою батьків й учнівським самоврядуванням, до складу якого входять всі учні школи. Вчителі, яких беруть на роботу до школи, проходять конкурсний відбір. Вони підтримують психофізич-

ний розвиток учнів, несуть відповідальність за навчання і, тим самим, відповідають за якість своєї роботи. Основним обов'язком учителів є вдосконалення, модернізація програм і методів навчання. Головний принцип роботи школи – інтенсивність і якість навчання, що відповідають індивідуальним особливостям та захопленням учнів. Звідси випливає принцип індивідуального підходу, що широко застосовується в процесі роботи.

Виховання здійснюється під час навчального процесу. Воно пов'язано з кожним видом діяльності учнів і можливе завдяки тісній співпраці батьків, учителів та самих учнів. Мета виховання полягає у всебічному розвитку індивідуальності учнів, підготовці до дорослого життя, прийнятті власного вибору, знаходженні свого місця в суспільстві. Що стосується ролі учня в суспільстві, то він повинен навчитися жити в колективі та виконувати певні функції, виявляти ініціативу. Щодо розвитку індивідуальності особистості, то учень повинен тактовно поводитися, відрізнитися поведінкою, уміти контролювати свої емоції, адекватно реагувати в різних ситуаціях. У сфері інтелектуального розвитку учень повинен розкривати свої здібності, розвивати свої захоплення, займатися самоосвітою, уміти збирати, систематизувати й узагальнювати інформацію.

Цикл навчання у школі триває п'ять років, тобто він коротший на один рік, ніж у типовій школі (три роки – у гімназії, три роки – у ліцеї). А це означає, що учень ГіЛА складає випускний іспит на рік раніше, ніж його однолітки.

Кращому засвоєнню знань сприяє маленька кількість учнів у класах, яка не перевищує 20 осіб. У школі організовано позакласні заняття. Учні мають можливість відвідувати заняття в університеті. Після прослуховування курсу вони мають право скласти заліки й іспити. Відвідування університетських занять контролюють вчителі – тьютори, відповідальні за успіхи своїх вихованців.

У школі систематично проходять лекції, які читають викладачі університету: **“Професори УМК пропонують”**. Під час таких зустрічей учням надають інформацію про нові досягнення у сфері науки й техніки. Заняття проходять в актовій залі школи. Отже, можна сказати, що університет іде до учня, а не навпаки. У школі діє відділення “Alliance Francaise”. Викладачі проводять заняття з французької мови, а учні можуть вивчити додатково ще одну мову.

Індивідуалізація процесу навчання відбувається досить рано, вже у другому класі учні відвідують факультативні заняття з обраних предметів. Успіхи учнів під час відвідування факультативів оцінюють, як під час предметних уроків. Факультативні заняття проводять до четвертого класу включно, а в п'ятому замінюють семінарськими заняттями з предметів, які учень складатиме під час випускних іспитів. У школі проводяться різні додаткові заняття, діють наукові гуртки. В школі відбувається навчання за авторськими програмами. Такий спосіб роботи стимулює учня до роботи, результатом якої є високі показники в предметних конкурсах та олімпіадах. Ці досягнення – висока оцінка роботи школи, це високі рейтинги показників серед загальноосвітніх шкіл Польщі (враховується кількість фіналістів і лауреатів предметних олімпіад, результати випускних та гімназійних іспитів). Додатковою нагородою за високі досягнення в науці є наукова стипендія, яку школа надає учням, котрі мають середню оцінку, що дорівнює 5,0 і вище.

Допомагає учням у навчанні бібліотека. ГіЛА є частиною університетської інформаційної системи, а це означає, що учні, вчителі, працівники гімназії можуть користуватися фондами не тільки власної, а і університетської бібліотеки. Вона сприяє збільшенню зацікавленості до читання серед учнів, виконанню навчального процесу, розвиває захоплення учнів, пропагує наукові знання, проводить бібліотечні лекції. Завдяки тісній співпраці університету та школи, учні користуються університетською інформаційною мережею, мають доступ до електронних фондів університету.

Школа піклується про емоційний та психічний стан дитини, підтримує процес розвитку учнів, проводячи різні виховні заходи. Пристосування учнів до вимог школи – це важкий період у житті дитини (діти вступають до школи у 13 років, коли вони ще зовсім малі й не готові до самостійного життя). Треба відзначити, що половина учнів є мешканцями Торуні, а друга половина – діти з інших міст, що перебувають в інтернаті. Всі учні перших класів щоденно зустрічаються зі шкільним педагогом, оскільки завжди є діти, які потребують індивідуальної допомоги. Практика свідчить, що, як правило, у школі панує дружня атмосфера, немає агресивної поведінки з боку дітей, а це означає, що діти добре себе почувають у колективі.

Учні, які мають певні матеріальні труднощі, можуть розраховувати на фінансову допомогу. У ході експерименту (1998–2003 рр.) учні отримували соціальні стипендії. Важливе значення має той факт, що школа пропонує учням з інших міст безкоштовне мешкання в інтернаті.

Гімназія й академічний лицей приймає обдарованих учнів з усієї Польщі. Тісна співпраця навчального закладу з містом, що була розпочата ще під час заснування та будівництва школи, не закінчилася, а триває й сьогодні, але в різних видах діяльності. Проявом такої співпраці є постійні зустрічі учнів з представниками Ради міста. Під час лекцій учні отримують інформацію та знання про суспільство. Молодь дізнається як на практиці здійснюється робота влади міста, які труднощі виникають, як вирішують проблеми.

Учні школи із задоволенням виконують суспільно корисну роботу. У школі діє програма допомоги людям з вадами. Існує спеціально комп'ютеризований клас “Інтернет у навчанні і вихованні дітей з вадами”. Учні школи виконують роль опікунів, виявляють турботливе ставлення до інвалідів. Багато учнів піклується про літніх людей та інвалідів. У ході таких зустрічей виникають дружні стосунки, учні вчаться розуміти потреби іншої людини. Добровільні акції особливо важливі для учнів ГіЛА. Це ще раз підтверджує, що не тільки наука та власні захоплення відіграють велику роль, а й уміння співчувати та допомагати іншим. Діти повинні пам'ятати, що не кожна людина обдарована, не кожна має такі здібності, і це потрібно цінувати. Таким цілям слугують “Гуманітарні акції”, “Великий оркестр святкової допомоги”, під час яких збираються гроші бідним і літнім людям.

Цінною ініціативою було проведення протягом 2000–2005 рр. циклу конференцій, присвячених візиту Яна Павла II до Торуня. Викладачі університету читали лекції, проводилися конкурси літературних робіт учнів, організовували урочисті конференції. Результатом роботи стали публікації видавництва бібліотеки ГіЛА: “Від слова до слова”, “Багатство милосердя у кон-

тексті навчання Яна Павла II (під ред. проф. М. Грабовського, 2003), “Багатство милосердя у контексті навчання Яна Павла II (під ред. проф. М. Моцарської, 2004 р.), “Покликання мистецтва у навчанні Яна Павла II (під ред. проф. Анджея Войцеховського, 2005 р.) [2, с. 214–233].

У школі проводять додаткові заняття для учнів початкових шкіл. Метою цих занять є виявлення обдарованої й талановитої молоді на ранньому етапі. Так, у школі проводяться заняття з математики, а 2005/06 рр. – конкурс з польської мови.

Однак школа – це не тільки оцінки, документація, це головним чином люди, що створюють клімат школи. Кожна гімназія й ліцей мають свої власні традиції, звичаї, що відрізняють її від інших. ГіЛА, незважаючи на те, що це зовсім молодий навчальний заклад, також їх має. Учні перших класів проходять так зване перше хрещення. Перед тим, як розпочинається справжня наука, учні знайомляться з історією школи, її специфікою, дізнаються про історію краю. Учні вперше починають працювати в тандемі зі своїм вихователем. Потім складають іспит з історії школи. Роботою школи керує університет. Учні перших класів беруть участь в урочистому відкритті академічного року, складають присягу в присутності ректора університету і таким чином стають повноправними членами товариства гімназистів. Кожен клас відповідає за організацію та проведення виховного заходу. Так, учні перших класів організують бали, що розпочинають та закінчують карнавал. Заходом, що розпочинає новий шкільний рік, є бал перевдягнутих, у якому беруть участь як учні, так і вчителі. Учні третіх класів мають своє власне свято “Половинки”. У конкурсах змагаються діти та вчителі. П’яті класи – випускні, перед тим як скласти іспити на отримання атестата зрілості, організують найважливіший урочистий бал – студентський.

Висновки. Увесь шкільний та позашкільний досвід впливає на розвиток молодої людини. Вчителі, вихователі, дирекція школи докладають багато зусиль, щоб розвивати й стимулювати розвиток учня. Безумовно, ГіЛА – школа виняткова. Але це школа, у якій діти навчаються, товаришують, сваряться, боляче сприймають поразки та радіють успіхам. Метою роботи школи є активна участь учнів у політичному, суспільному, науковому житті, щоб майбутня еліта країни думала не тільки про своє майбутнє, а майбутнє своєї держави. Це є справжня міра успіху ГіЛА.

Література

1. Kwapiszewska M., Gimnazjum im. ks. Sułkowskich w Rydzynie (1928–1939) [w:] Gimnazjum Akademickie w Toruniu. Rys historyczny. Wystąpienia gości, Toruń 1996, s. 11.
2. Łapicz M., Lekcje papieskie. Pięć lat obcowania z myślą Jana Pawła II [w:] Posłannictwo sztuki w nauczaniu Jana Pawła I, red. J. Magryta-Łapicz, Toruń 2005, S. 214–223.
3. Tync S., Próba utworzenia akademii protestanckiej w Prusach Królewskich w r. 1595 [w:] Reformacja w Polsce, 4, nr 13–16, S. 46–45.
4. Wajda K., Pod ponownym pruskim panowaniem (1815–1920) [w:] Toruń dawny i dzisiejszy. Zrys dziejów, pod red. Mariana Biskupa, Toruń 1983, 402 s.
5. Wierzbicki Z., Szkoła eksperymentalna: Gimnazjum i Liceum im. ks. Sułkowskich w Rydzynie (1928–1939) [w:] Gimnazjum Akademickie w Toruniu. Rys historyczny. Wystąpienia gości, Toruń 1996, s. 14.
6. Winclawski W., Szkoła eksperymentalna w Mikołowie (1933–1939) [w:] Gimnazjum Akademickie w Toruniu. Rys historyczny. Wystąpienia gości, Toruń 1996, S. 16.

7. Winclawski W, Przyczynek do historii idei "Gimnazjum Akademickiego" w Toruniu i próby Jej urzeczywistnienia [w:] Gimnazjum Akademickie w Toruniu. Rys historyczny. Wystąpienia gości, Toruń 1996, S. 21.

8. Wojciechowski M., W czasach Drugiej Rzeczypospolitej (1920–1939) [w:] Toruń dawny i dzisiejszy. Zarys dziejów, pod red. Mariana Biskupa, Toruń 1983, S. 466.

9. Zujewski A. Notatnik rodzinny nauczyciela [w:] Alina Ulińska, op. cit., S. 196.

ГНІЗДІЛОВА О.А.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ШКОЛИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Сучасні зміни в змісті, структурі, технологіях, контрольній-оцінювальних процедурах у сфері вищої освіти, необхідність забезпечення в педагогічному процесі вищої школи єдності теорії та практики, наукової й навчальної діяльності, піднесення ролі університетської науки зумовлюють потребу в докорінному оновленні професійно-педагогічної підготовки викладачів ВНЗ та більш раціональному використанні потенціалу науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації.

За цих умов моделлю інтеграції науки й освіти, ефективною формою вдосконалення професійної майстерності науково-педагогічних кадрів є наукова школа. Її діяльність у структурі вищого педагогічного навчального закладу є сполучною ланкою між студентом і науковим середовищем, що сприяє досягненню адекватності рівня підготовки фахівців освіти соціальному замовленню суспільства.

Наукові школи педагогічних університетів стають ядром наукового співтовариства та відіграють особливу роль у формуванні фахівця дослідницько-інноваційного типу, носія фундаментальних знань, високої культури й духовності, що гнучко реагує на зміни і є конкурентоспроможним на ринку освітніх послуг. Спільна робота наукових лідерів з молодими вченими забезпечує високу продуктивність науково-дослідної діяльності й ефективну передачу професійної компетенції, сприяє введенню в науку нових поколінь.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю поліпшення якості професійної освіти та підвищення ефективності наукової підготовки шляхом поглиблення науково-експериментальної роботи через залучення талановитої молоді до наукової школи.

Аналіз сучасних наукових досліджень феномену наукової школи [1; 7; 8; 9; 14; 15] свідчить про відсутність єдиної точки зору на його природу, сутність, роль у формуванні науково-педагогічних кадрів. Звертає на себе увагу термінологічна неоднозначність поняття "наукова школа". Як немає єдиного погляду стосовно терміна "наукова школа", так немає і єдиного визначення цієї дефініції [4]. У зв'язку із цим для нашого науково-педагогічного дослідження найвідповіднішим є визначення наукової школи як інтелектуальної, емоційно-ціннісної, неформальної, відкритої спільності учених різних статусів, які розробляють під керівництвом лідера запропоновану ним дослідницьку програму, здійснюють її презентацію, захист її цілей і результатів, а також підготовку наукових кадрів. Немає єдності й у виділенні ознак цього феноме-